Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1065/2010, ECLI:CZ:NS:2011:21.CDO.1065.2010.1

Číslo: 20/2012

Právní věta:

Soud, který rozhoduje o nárocích dítěte na výživné v řízení, které sice začalo ještě v době nezletilosti dítěte, ale končí už v době, kdy dítě nabylo zletilosti, rozhodne o jeho nároku na výživné i za dobu zletilosti podle stavu ke dni rozhodování (§ 154 odst. 1 o. s. ř.). Okruh účastníků je pro část řízení týkající se výživného na dobu po dosažení zletilosti dítěte sice užší o rodiče, vůči kterému návrh zletilého dítěte nesměřuje, avšak tento rodič se řízení dále účastní, protože se v něm rozhoduje i o výživném dítěte za dobu do jeho zletilosti.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.08.2011

Spisová značka: 21 Cdo 1065/2010

Číslo rozhodnutí: 20

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Výživné

Předpisy: § 154 odst. 1 o. s. ř. ve znění do 30.06.2009
§ 176 o. s. ř. ve znění do 30.06.2009
§ 94 odst. 1 o. s. ř. ve znění do 30.06.2009
§ 99 odst. 1 a 2 zák. o rod.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 2. 2004 byla schválena dohoda rodičů, podle níž se tehdy nezletilá L. Z. a nezletilá T. Z. svěřují na dobu před a po rozvodu manželství rodičů do výchovy matky a otec se zavazuje přispívat na výživné pro tehdy nezletilou Lucii 3000 Kč měsíčně a pro nezletilou Terezii 3000 Kč měsíčně od 1. 6. 2003 k rukám matky do každého 15. dne v měsíci předem s tím, že nedoplatek na výživném za červen až leden 2004 ve výši 9000 Kč zaplatí do 3 dnů od právní moci k rukám matky a že výživné na dobu po rozvodu ve stejné výši, lhůtě a k rukám matky je splatné počínaje dnem právní moci rozsudku o rozvodu; zároveň bylo rozhodnuto, že účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení.

Návrhem ze dne 2. 5. 2005 (doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 6 dne 4. 5. 2005) se otec domáhal, aby nezletilé dcery L. Z. a T. Z. byly svěřeny do jeho výchovy a aby matce bylo na ně

stanoveno výživné. Návrh zdůvodnil zejména tím, že obě dcery samy požádaly „u svého soudně určeného opatrovníka MČ P. 6“ o svěření do výchovy otce a že žádaly i otce, aby si je „ihned vzal do výchovy vzhledem k situaci doma“.

Podáním ze dne 3. 8. 2005 (doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 6 téhož dne) matka požádala o „úpravu výše výživného pro dcery“ a navrhla vydání rozsudku, podle kterého mimo jiné „otec je povinen přispívat na výživu nezletilé Lucie částkou 10 000 Kč měsíčně a na nezletilou Terezii částkou 10 000 Kč měsíčně počínaje od 1. 9. 2005“, přičemž „částku 20 000 Kč bude otec poukazovat k rukám matky vždy do každého 15. dne v měsíci předem“. S odvoláním na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 2. 2004, jímž bylo otci naposled stanoveno výživné, poukazuje na zvýšené potřeby dcer od 1. 9. 2005.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 12. 6. 2007 návrh otce na změnu výchovy u nezletilé T. Z. zamítl, řízení o změně výchovy u tehdy nezletilé L. Z. zastavil, upravil styk otce s dětmi a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Odvolání, které otec podal proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně, vzal do protokolu o jednání před odvolacím soudem ze dne 15. 2. 2008 zpět, a proto Městský soud v Praze usnesením ze dne 15. 2. 2008 odvolací řízení zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Podáním ze dne 9. 4. 2008 (doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 6 dne 10. 4. 2008), označeným jako „Žádost o zahájení soudního řízení ve věci zvýšení výživného na dcery podaného dne 3. 8. 2005 u zdejšího soudu“, matka mimo jiné sdělila, že „dne 3. 8. 2005 si písemně požádala o zvýšení výživného na své dvě nezletilé dcery L. a T. Z.“, že „spisová zn. byla 39 P 146/2004“, že v jejím podání „se jednalo i o úpravu styku otce s nezletilými dcerami“, že „soudní řízení ve věci bylo uzavřeno vydáním rozsudku ze dne 12. 6. 2007“ s tím, že soudkyně „v závěrečné řeči uvedla, že její žádost o zvýšení výživného na obě dcery bude řešena zvlášť, že zahájí soudní řízení ve věci“, a že „do dnešního dne nebyla vůbec vyrozuměna ohledně nařízení soudního jednání ve věci zvýšení výživného na dcery“.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 22. 7. 2008, ve znění usnesení ze dne 2. 12. 2008, a usnesení ze dne 2. 12. 2008, rozhodl, že „výživné stanovené otci rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 3. 2. 2004, se s účinností od 1. 9. 2005 zvyšuje na částku 4000 Kč měsíčně pro tehdy nezletilou L. a částku 4000 Kč měsíčně pro nezletilou T.“, že „výživné pro L. je splatné do 15. dne v měsíci předem k rukám L. a do 15. dne v měsíci předem k rukám T.“, že „nedoplatek na výživném ve výši 35 000 Kč na L. a 35 000 Kč pro nezletilou T. za období od 1. 9. 2005 do 31. 7. 2008 je otec povinen splácet spolu s běžným výživným po 1000 Kč počínaje právní mocí tohoto rozsudku, pod ztrátou výhody splátek“ a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně podal otec odvolání.

M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 12. 2. 2009 rozsudek soudu prvního stupně ve vztahu ke zletilé L. Z. zrušil, řízení v tomto rozsahu zastavil a rozhodl, že „ve vztahu mezi zletilou L. Z. a ostatními účastníky“ nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Vycházeje z toho, že řízení bylo zahájeno na základě návrhu matky ze dne 9. 4. 2008, který byl doručen soudu prvního stupně dne 10. 4. 2008, tedy „již za situace, kdy L. předchozího dne dosáhla zletilosti a byla tak již zcela procesně způsobilá k právním úkonům“, že „návrh je formulován tak, že se jedná o žádost o zahájení soudního řízení ve věci zvýšení výživného na obě dcery“, odvolací soud dovodil, že „ve vztahu k již zletilé L. Z. však její matka neměla legitimaci k podání návrhu na změnu vyživovací povinnosti otce“ a že „takový návrh mohla po dosažení své zletilosti podat pouze L. Z. sama, když z obsahu podání není zřejmé, že by matku k takovému postupu zmocnila“. Odvolací soud uzavřel, že „jde o tzv. vadu řízení dle § 104 odst. 1 o. s. ř., konkrétně o nedostatek návrhu na zahájení řízení“.

Poté Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 25. 3. 2009 rozsudek soudu prvního stupně ve vztahu k nezletilé T. Z. změnil ve výrocích o zvýšení výživného jen tak, že výživné je splatné k rukám matky, a ve výroku o nedoplatku vzniklém zvýšením výživného tak, že nedoplatek za dobu od 1. 9. 2005 do 31. 3. 2009 ve výši 43 000 Kč je otec povinen zaplatit do 30. 9. 2009 k rukám matky, jinak jej ve výrocích o zvýšení výživného potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Proti usnesení odvolacího soudu ze dne 12. 2. 2009 podala L. Z. dovolání. Odvolacímu soudu vytýká „naprostou zmatečnost" výrokové části rozhodnutí a dále to, že se při zastavení řízení o jejím návrhu na zvýšení výživného s tímto nárokem nevypořádal. Dovolatelka je přesvědčena, že „by stačilo, kdyby odvolací soud zrušil napadený rozsudek soudu prvního stupně a současně poučil soud o nutnosti oddělit v dalším řízení nároky žalobkyně od nároků ostatních účastníků řízení, aniž by byl promlčen nárok žalobkyně na vyplacení dlužného výživného proti žalovanému". Vychází přitom z toho, že „pokud by přijala výrok napadeného usnesení odvolacího soudu v tom smyslu, že se řízení zastavuje, musela by uplatnit u soudu prvního stupně nový návrh, který však u zletilé počíná běžet ode dne podání na podatelnu soudu, a nároky před podáním návrhu na uhrazení dlužného výživného proti žalovanému by nemohly být uplatněny". Dovolatelka současně připomíná – a v tomto směru odkazuje na obsah protokolu o jednání soudu prvního stupně ze dne 13. 5. 2008 – že se připojila k návrhu matky na zvýšení výživného z důvodu, že dosáhla zletilosti. Navrhla, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu ve spojení s rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 22. 7. 2009 zrušil a aby věc vrátil „k novému projednání a rozhodnutí".

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 30. 6. 2009, neboť dovoláním je napadeno usnesení odvolacího soudu, které bylo vydáno před 1. 7. 2009 (srov. čl. II bod 12 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o usnesení, proti němuž je dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 písm. a) o. s. ř., přezkoumal napadené usnesení bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání L. Z. je opodstatněné.

V projednávané věci matka písemným podáním ze dne 3. 8. 2005 (doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 6 téhož dne) – jak vyplývá z jeho obsahu (srov. § 41 odst. 2 o. s. ř.) – učinila návrh na zvýšení výživného otci na nezletilé dcery L. a T. Z.; v době podání tohoto návrhu byla L. Z. ještě nezletilá. V závěru protokolu o jednání Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. 6. 2007, při němž došlo k vyhlášení rozsudku ze dne 12. 6. 2007 – v části následující po vyhlášení rozsudku a dání poučení – soud prvního stupně uvedl, že „řízení ohledně zvýšení výživného se odročuje na neurčito". Podáním ze dne 9. 4. 2008 (doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 6 dne 10. 4. 2008), označeným jako „Žádost o zahájení soudního řízení ve věci zvýšení výživného na dcery podaného dne 3. 8. 2005 u zdejšího soudu", matka připomněla soudu prvního stupně, že „do dnešního dne nebyla vůbec vyrozuměna ohledně nařízení soudního jednání ve věci zvýšení výživného na dcery". Soud prvního stupně poté ve věci zvýšení výživného nařídil jednání na den 13. 5. 2008, které zahájil přečtením návrhu (podání matky ze dne 3. 8. 2005), matka uvedla, že „na svém návrhu tak, jak byl podán, trvá", a L. Z., která dne 9. 4. 2008 nabyla zletilosti, do protokolu o jednání prohlásila, že se k návrhu matky (na zvýšení výživného) připojuje.

Výklad právní otázky, jaký vliv na další řízení o zvýšení výživného má okolnost, že nezletilé dítě nabude v jeho průběhu zletilosti, se již v soudní praxi ustálil.

Ve věcech péče soudu o nezletilé děti podle ustanovení § 176 a násl. o. s. ř., v němž je účastenství určováno ustanovením § 94 odst. 1 o. s. ř., jsou oba rodiče dítěte účastníky řízení o výživném nezletilého dítěte. Proto také matka může v době nezletilosti dítěte podat za něj návrh na určení (zvýšení) výživného vůči otci dítěte. Dosažení zletilosti dítěte v průběhu řízení před soudem má ten důsledek, že v řízení vystupuje zletilé dítě samo (odpadá jeho zastoupení kolizním opatrovníkem), případně prostřednictvím zástupce na základě plné moci, a že i plnění dávek výživného, jež byly splatné za jeho nezletilosti, je třeba stanovit přímo k rukám dítěte. Dosažení zletilosti dítěte v průběhu řízení o výživném však nemá ten důsledek, že by matka dítěte přestala být účastnicí řízení, pokud jde o projednání výživného dítěte za dobu do jeho zletilosti. (srov. např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 1. 1974, sp. zn. 9 Co 3/74, který byl uveřejněn pod pořadovým číslem 18 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1975, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1717/98, které bylo uveřejněno pod pořadovým číslem 42 v časopise Soudní judikatura, ročník 2000).

Soud, který rozhoduje o nárocích dítěte na výživné v řízení, které sice začalo ještě v době nezletilosti dítěte, ale končí už v době, kdy dítě nabylo zletilosti, rozhodne o jeho nároku na výživné i za dobu zletilosti podle stavu ke dni rozhodování (srov. § 154 odst. 1 o. s. ř.). Ustanovení § 99 odst. 2 zákona o rodině, podle kterého ke změně dohody anebo soudního rozhodnutí o výživném pro zletilé dítě v důsledku změny poměrů může dojít jen na návrh, na tento případ nedopadá, neboť o výživném v tomto probíhajícím řízení nebylo ještě rozhodnuto a návrh ve smyslu uvedeného ustanovení není proto potřebný. Zletilé dítě se v řízení musí vyjádřit, zda navrhuje v řízení pokračovat proti rodiči, o jehož vyživovací povinnost se dosud jednalo, zda i na dobu po dosažení zletilosti uplatňuje a v jaké výši nárok na výživné (zvýšení výživného). Okruh účastníků je pro část řízení týkající se výživného na dobu po dosažení zletilosti dítěte sice užší o rodiče, vůči kterému návrh zletilého dítěte nesměřuje, avšak – jak výše uvedeno – ten se řízení dále účastní, protože se v něm rozhoduje i o výživném dítěte za dobu do jeho zletilosti (srov. např. Stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu SSR ze dne 13. 9. 1984, Cpj 13/84, které bylo uveřejněno pod pořadovým číslem 2 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1985).

Vzhledem k tomu, že matka podala návrh na zvýšení výživného otci pro L. Z. již podáním ze dne 3. 8. 2005, tedy v době, kdy byla L. Z. ještě nezletilá, nebylo možné – jak to nesprávně učinil odvolací soud – uzavřít, že v posuzované věci „jde o tzv. vadu řízení dle § 104 odst. 1 o. s. ř., konkrétně o nedostatek návrhu na zahájení řízení“. Údaj odvolacího soudu, že řízení bylo zahájeno až na základě návrhu matky ze dne 9. 4. 2008, který byl doručen soudu prvního stupně dne 10. 4. 2008, tedy „již za situace, kdy dříve nezletilá L. předchozího dne dosáhla zletilosti a byla tak již zcela procesně způsobilá k právním úkonům“, a že tedy „ve vztahu k již zletilé L. Z. její matka neměla legitimaci k podání návrhu na změnu vyživovací povinnosti otce“, nemůže obstát. Okolnost, že odvolací soud podání matky ze dne 3. 8. 2005 při svém rozhodování přehlédl nebo jej nesprávně podle jeho obsahu posoudil (srov. § 41 odst. 2 o. s. ř.), v žádném případě nemůže jít k tíži L. Z.

Jestliže za této situace odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně o zvýšení výživného ve vztahu k již zletilé L. Z. zrušil a řízení zastavil, je právní posouzení věci nesprávné.

Protože usnesení odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud je podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst. 3, věty první, o. s. ř. vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.